

Remarkable Recollections

ראש השנה תשפ"ב [סדר זכרונות]

REMEMBRANCE

A You remember the deeds done in the universe and You recall all the creatures fashioned since earliest times. Before You all hidden things are revealed and the multitude of mysteries since the beginning of Creation, for there is no forgetfulness before Your Throne of Honor and nothing is hidden from before Your eyes. You remember all things ever done and also each creature is not concealed from You. All is revealed and known before You, HASHEM, our God, Who keeps watch and sees to the very end of all generations, when You bring about a decreed time of remembrance for every spirit and soul to be recalled, for abundant deeds and a multitude of creatures without limit to be remembered. You made this known from the beginning of Creation and You revealed it from earliest times. This day is the anniversary of the start of Your handiwork, a remembrance of the first day. For it is a decree for Israel, a judgment day for the God of Jacob.

B Regarding countries, it is said on this day which is destined for the sword and which for peace, which for hunger and which for abundance; and creatures are recalled on it to remember them for life or death. Who is not recalled on this day? For the remembrance of each creature comes before You; every individual's deed and mission, the accomplishments of man's activity, man's thoughts and schemes, and the motives behind man's deeds. Praiseworthy is the man who does not forget You, the human being who takes strength in You, for those who seek You will never stumble nor will those who take refuge in You ever be humiliated.

C For the remembrance of all Your works comes before You and You analyze the deeds of them all. Moreover, You lovingly remembered Noah and You recalled him with words of salvation and mercy, when You brought the waters of the Flood to destroy all living flesh because of the evil of their deeds. Consequently his remembrance comes before You, HASHEM, our God, to make his offspring as abundant as the dust of the world and his descendants as the sand by the sea. As it is written in Your Torah: God remembered Noah and all the beasts and all the cattle that were with him in the ark, and God caused a spirit to pass over the earth and the water subsided. And it is said: God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob. And it is said: I will remember My covenant with Jacob, and also My covenant with Isaac, and also My covenant with Abraham will I remember, and I will remember the Land.

A And through Your servants, the Prophets, the following is written: Go and proclaim in the ears of Jerusalem, saying: "So said HASHEM: I remember for your sake the kindness of your youth, the love of your bridal days, how you followed Me in the Wilderness in an unsown land." And it is said: But I will remember My covenant with you of the days of your youth, and I will establish for you an everlasting covenant. And it is said: Is Ephraim not My most precious child or a delightful youngster, that whenever I speak of him I remember him more and more? Therefore, My inner self yearns for him, I will surely take pity on him — these are the words of HASHEM.

5 R. Leff

Zichronos is usually understood to be conveying that we want G-d to remember our good remembrances and to judge us favorably. However, the literal translation of the Mishnah negates this understanding: "sheya'alu zichronoseichem lefanai l'tovah — that your remembrances arise before Me for good," and not that "your good remembrances arise before Me" (*Rosh HaShanah* 16a). In general,

2. מאמר ח - מהותו של ראש השנה ומצות תקיעת שופר * עו

פ-ח-ה-ו-ז-ח-ט-י-כ-ל

מהו תוכן מצוות השופר, ולמה פירושו הכתוב

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש. כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה לה' (ויקרא כג).
ובפרשת המוספין - ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט).
עיקרו ומרכז עניינו של 'ראש-השנה', הוא מצוות התרועה בשופר, ועל שמו נקרא היום 'יום תרועה'. ובגמרא למדו בגזירה שוה שתרועה זאת שציוה הכתוב היא בשופר, וצריך לבאר מהו תוכנה ועניינה של התרועה, ולשם מה היא באה.

עוד יש להבין, שהפסוק כאן לא ביאר כלל מהו עניינו של היום, ומה טעם נצטוו דווקא ביום זה במצוות תרועה ועשייתו למקרא קודש. וכן העיר בזה הרמב"ן 'ע"ת שם - ולא פירש הכתוב טעם המצוה הזאת, למה התרועה, ולמה נצטרך זכרון לפני השם ביום הזה יותר משאר הימים, ולמה יצוה להיותו מקרא קדש כולל.

כמו כן יש להבין עניין השם שקראו הו"ל ליו"ט בנוסח התפילה 'יום הזכרון'. 'ותנתן לנו את יום הזכרון הזה', 'מקדש ישראל ויום הזכרון'. מהו משמעות 'זכרון' זה, ואיזה מהות מיוחדת הוא נותן ליום, אשר על כן נקרא שם היום 'יום הזכרון'.

3 פירוש ח"ו

כתב בספר 'דליות יחזקאל'³²⁷: יש לשאול, הרי החוטא לא יתרחץ לפני המקום אלא בתשובה, ובמה תעלה זכרונינו לטובה לפני המקום ע"י אמירת הזכרונות, הלא אין מזכירין אפילו פסוקי פורענות שבכוחם להביא ליראת העונש ולידי תשובה. עוד צ"ע, דהנה ר"ה הוא מן העשרה ימים של תשובה, ואיך אפשר לה לתשובה בלי וידי, הרי היודי הוא מן העיקרים שהם לעיכובא בתשובה.

אמרו לפני גראש השנה... מלכיות קדי שתמליכוני עליכם, זכרונות קדי Recite before Me on Rosh Hashanah... Malchuyos so that you may proclaim Me as King over you; Zichronos, so that your remembrance should arise before Me for good [purpose]... And with what? With the shofar."

46 CHAPTER 14 • ZICHRONOS (REMEMBRANCE)

Hashem's "Memory"

Chazal say that the purpose of *Zichronos* is "so that Hashem will remember us for the good."⁶³ However, we obviously cannot understand this statement at face value. Hashem is infinite and unchanging. He is constantly aware of all that has ever happened and ever will happen — indeed, He is outside of time altogether! Thus, it cannot be said that Hashem needs to "remember" because it is not possible that He could forget. Thus, any mention of Hashem's memory must be a metaphor. We need to understand what this metaphor is referring to.

What does it mean for Hashem to remember something?

ומעתה נבוא לבאר, מאיזה טעם נחשב יום ראש השנה ליום מועד לישראל. והנה מה שהוא יום הדין לפני ה' לדון תבל במשפט, הרי בזה אין סיבה ליחס אותו כיום מיוחד לישראל, שהרי כל באי עולם נדונים בו. תירה על כך, הרי היות היום יום הדין שכל בני האדם עוברים לפניו כבני מרון ונכתבים לפניו לחיים ולמוות, אין בו כל עילה למועד ויום טוב. ואדרבה איתא בגמרא לגבי אמירת הלל - אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה (ערכין י:).

המועד של ר"ה על שה' זוכר אותנו בו לטובה

אלא נראה שכך הוא סדרם של דברים, דוודאי עצם יחודו של היום, ומה שנצרך בו זכרון יותר משאר ימים, הרי זה משום שהוא יום הדין, בו יבחן המלך היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם את כל בני האדם, וישפט תבל בצדק ולאומים במישרים. אשר זה נובע כאמור מפאת היות היום ראש השנה, שכן בתחילת כל תקופה הוא הזמן המתאים לבחון ולקבוע את הסדר הראוי להמשך ההנהגה.

אמנם מה שיום זה הוא מועד ויום טוב לישראל הרי זה משום שיש לנו נתינה נפלאה מאת ה' ביום זה, והיינו מה שהוא זוכר אותנו לטובה על ידי תרועת השופר. ועל זכרון זה נקבע הראשון לחודש השביעי להיות מקרא

קודש ומועד לישראל, שהקב"ה הדין ביום זה את כל העולם, ושופט את כל באיו לחיים ולמוות, הנה לישראל בניו חביבו הוא מעניק מעלה יתירה שהוא זוכר אותם לטובה בדין הזה לזכותם שיצאו בדימוס לפניו.

יום זכרון תרועה - יום מקרא קודש

ומבואר שפיר שעל כן לא נכתב בתורה אלא זכרון תרועה, ולא יתר העניינים שישנם ביום זה, דהיינו שהוא יום הדין והוא ראש השנה. כי התורה באה כאן לקבוע את היום למקרא קודש ומועד לישראל, והסיבה לזה היא משום הזכרון לטובה העולה על ידי תרועת השופר, וזה הפירוש זכרון תרועה מקרא קודש.

ולכן לא ציינה תורה את המועד הזה כיום הדין, שהרי אין זו הסיבה לקביעת היום למועד. ומתבאר גם אמאי לא הזכיר הכתוב היות היום ראש השנה, כי עצם היותו ראש השנה אין הוא הגורם לעשותו מועד, אלא הוא רק הסיבה הגורמת לקבוע בו את יום הדין.

יום הזכרון - זכרון לטובה

ומאחר ששורש המועד והיו"ט הוא בהיות ה' זוכר אותנו ביום הזה לטובה, מבואר שפיר הא דתיקנו אנכ"ג במטבע ברכות התפילה והקידוש של ר"ה לקרותו יום הזכרון, שכן כל עצמו של המועד הוא משום הזכרון לטובה שבו, וכפי שנקרא בתורה זכרון תרועה.

כמו כן יש להיווכח בזאת מקריאת התורה בימי ראש השנה, אשר יסוד תקנתם לקרות מעניינא דיומא, ותוכן הפרשיות שנבחרו לקרוא במועד הזה הוא מעניין הפקידה והזכרון וזכות אבות. ביו"ט ראשון וה' פקד את שרה כאשר אמר. וביו"ט שני פרשת עקידת יצחק (ועיין במאמר י), כלומר שיוכר לנו בו את הברית ואת השבועה אשר נשבע לאברהם אבינו בהר המוריה, ותראה לפני עקידת יצחק, ויפקדנו לטובה כמו שפקד בו את שרה כאשר דיבר.

אכן מכיון שמה שנצרך דווקא ביום הזה זכרון לטובה הוא משום שבר"ה הוא יומא דדינא, על כן תיקנו חז"ל בפתיחת הברכה מעניין יום הדין לכל באי העולם - אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם וכו' ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות, מי לא נפקד כהיום הזה. ומזכירים את עניין יום הדין שה' זוכר ביום הזה את בריותיו וכל מעשיהם ועלילותיהם. כחקדמה לזה שבעת הדין הגדול שדן את כל העולם, הקב"ה זוכר לטובה את בני בריתו, וכמו שזכר את נח, וכך זכר את האבות ובריותו עמהם, וכפי המשך כל הפסוקים העוסקים בזכרון שזכר ה' בריתו ואהבתו לאבות ולישראל, ומסיימים בבקשה שאכן יזכור לנו ברית אבות ועקידת יצחק ויפקדנו לטובה בפקודת ישועה ורחמים, וחותמים זוכר הברית, ולא זכירת מעשה עולם ופקידת מעשיהם, והרי פשוט שבחתימה קבעו חז"ל את עיקר תוכן הברכה, שביום הזה ה' זוכר אותנו לטובה.

התרועה היא לזכרון לפני ה'

והנה בגמרא - אמר רבי יצחק למה תוקעין בר"ה, למה תוקעין רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, למה מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין וכו' (ר"ה טז).

ובריטב"א שם - למה תוקעין - פירוש וליכא למימר דבעי טעם התקיעות, דהא פירשו רבי עקיבא, וקרא נמי זכרון תרועה, כי התרועה לזכרון, כדברי ר"ע, וכו'.

וברמב"ן על התורה שם נתפרשו הדברים יותר - אבל זכרון תרועה, כמו יום תרועה יהיה לכם, יאמר שנריע ביום הזה ויהיה לנו לזכרון לפני השם, כמו שנאמר להלן (במדבר י) ותקעתם בחוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם.

הרי לפי דבריהם פירשה כאן תורה טעם התרועה, שהיא באה לזכרון לפני ה', והיינו זכרון תרועה כלומר יום של זכרון לפני ה' הנפעל על ידי התרועה.

מפני מה לא נזכר בתורה שהוא יום הדין וראש השנה

הנה נתבאר בדברי הרמב"ן והראשונים שיסוד סיבת חובת התרועה הוא משום שיום זה הוא יום הדין, שבו דן הקב"ה את כל העולם במשפט, ודבר זה גם נרמז במילת זכרון תרועה שהזכרון מורה על הדין, אבל עיקר הדבר מבוסס על הקבלה מסיני. ומשום כך ציוותה תורה ביום זה לעורר זכרון על ידי התרועה בשופר, מאהבת ה' אותנו בכדי שנצא זכאים בדין על ידי שיזכרו לטובה.

אכן לא ביאר בדבריו משום מה כיסה עליו הכתוב, ולא נזכר שהוא יום הדין, בשונה משאר המועדים שנתבארו יפה בתורה, ונתפרשו היטב טעמיהם וענייניהם. את חג המצות תשמור כי בו יצאת ממצרים (שמות כג). וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה (שם) וביום הביכורים בהקריבכם

וגם עצם הדבר שהוא ראש השנה, לא הזכירה תורה כלל, ורק במשנה מצינו שנקרא בשם זה ראש השנה. ובעי טעמא, דמאחר שכל שורש יחודו של היום זה מה שהוא תחילת השנה, היה ראוי שהתורה תציין זאת, שהרי זה כל סיבת היום.

כל המועדים הם על טובה שניתן לישראל

והנראה בבאיור הדברים, דהנה כל המועדים מהותם ותוכנם הוא, שהם מועדי עם ישראל, כלומר ימים שיש בהם ענייני טובה לישראל מאת ה'. הן שאירעו בהם בעבר מאורעות של טובה לישראל, כגון חג המצות, שבו

מאורע היציאה ממצרים הוא הגורם למועד. וכן חג הסוכות ומתן תורה, שמחמת שנתן ה' לישראל טובות אלו קבעה תורה מועד על כך. או זמנים בשנה שהקב"ה משפיע ונותן לישראל טובה וברכה, כגון חג האסיף וחג הקציר, וכן יום הכיפורים שהקב"ה נותן בו כפרה לישראל, שעל כן נקבעו כזמני קודש שבהם חוגגים וקובעים מועד לשמוח על כך שהקב"ה מעניק לנו טובה, מתוך הקשר והדביקות שיש לכנסת ישראל עם הקב"ה. והמשותף בכל

המועדים, שקדושתם היא מחמת הטובה והמעלה שיש לעם ישראל בהם מאת ה', אם בעבר בתאריך זה, אם בכל שנה ושנה בתקופה זו, או ביום זה. ומשום כך נקראים המועדים - מועדיכם (במדבר יי, כט-לט). כי הם מועדים של עם ישראל על הטוב שניתן להם. וכמו שאומרים בתפילת כל המועדים - ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה. וחותמין - מקדש ישראל והזמנים, מקדש ישראל ויום הזכרון. משום שבחירת וקדושת ישראל היא הגורמת לקביעת המועדים.

אמנם פירוש הענין, דיש דרכי תשובה שונים, יש דרך תשובה על ידי חרטה על העבר וקבלה על העתיד וזכרון החטאים לפני המקום, וזה הדרך של תשובה כל השנה, ובין כסא לעשור בכלל זה, אך יש דרך של תשובה המיוחדת לר"ה, שהיא זכירת האהבה של הקב"ה על בריותיו בכלל, ועל עם ישראל בפרט. וזהו תורף ענינם של פסוקי הזכרונות, שאין בהם שום זכרון של חטא או של פורענות ועונש, אלא כולם רצופים אהבת השי"ת לכלל ישראל, ואהבתו ורחמיו על המין האנושי בכלל. כמו הזכרון שזכר ה' את נח וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בפקודת ישועה ורחמים, וביתור זכרון אהבת המקום לישראל, כמו בפסוק "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו" (ירמיה לא-ט), שאהבה גדולה ויתירה כמוסה בו. ואהבה זו היא לישראל דוקא, וזוהי הבחירה שבתורנו, שנתן לנו את יום הזכרון ולא לאחרים, כמ"ש במטבע התפילה "ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה".

ויעו"ש עוד אודות האהבה וחביבה שמצאו חז"ל כמוס באוצר של תיבות "מדי דברי בו" - "זכור אזכרנו עוד", להיטיב לו עוד טובות על טובות, "רחם ארחמנו נאם ה'" (ירמיה שם), חמלה גדולה ויתרה.

והנה אמרו ז"ל כי לעומת זה מתרפקת כנסת ישראל לדודה, וכשישראל מזכירים להקב"ה מעיהם הומים לו, שנאמר "אזכרה אלהים ואהמית" (תהילים עז-ד). ובילקוט שם כתוב כך: כשישראל מזכירים להקב"ה מעיהם הומים לו, שנאמר "אזכרה אלהים ואהמיה", "דודי שלח ידו מן החר ומעי המו עלינו" (שה"ש ה-ד), וכשהקב"ה מזכיר את ישראל מעיו הומים עליהם, שנאמר "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו", עכ"ל. כי אי אפשר להם לישראל שלא יהיו מעיהם הומים אליו ית' בגעגועי אהבה, כשהם נזכרים שכביכול מעיו המו עליהם כביכול.

12) היש לב מטומטם שיוכל להישאר אדיש ואטום אחר התבוננות כל דהו בדברים נפלאים אלה, שהקב"ה מגלה את אהבתו העצומה אל כלל ישראל, ומבטא אותה בדברים שלא נתנו להאמר אלוהי אמרם הנביא מפי הקב"ה, שכביכול "מעיו המו לישראל", אשר אין לך חץ מתוק מזה, הלא בודאי כל לב מרגיש יתעורר באהבה ובגעגועים עזים אל הקב"ה הטוב ומטיב עמנו ואוהב אתנו כל כך, ולהתרפק אליו כביכול כמתרפק על דודה.

סגולת הזכרונות צריכה להיות גם בשבילנו, להקיצנו מתרדמתנו ולעוררנו משנתנו, למצוא נתיבות בלבבנו לדרוש את ה' בהמצאו, כי אך זו היא עיקר כוונת אמירת הזכרונות, שיהיה זכרון לנו לבקש קרבת אלקים ולהתיצב על דרך טוב, ואז נושע ויעלה זכרוננו לפניו לטובה³³⁰.

[ג]

תשובת ראש השנה לזכור בוראכם

[א] כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג הל' ד) וז"ל, אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורר ישינים משנתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, עכ"ל. מבואר בדבריו דראש השנה הוא יום של תשובה וכמשי"כ הרמב"ם שתקיעת שופר רומזת על הענין של תשובה.

וצ"ב, דא"כ למה אין נוהגין בראש השנה כל דרכי התשובה כגון וידוי וחרטה וכו', ואדרבה הדין הוא שאין מזכירין החטאים כלל בראש השנה, ואיזו תשובה יש בראש השנה.

וביאר הג' רבי משה שמואל שפירא זצ"ל³³¹, דשאני תשובת ראש השנה מתשובת שאר עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, דתשובה בשאר עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים היא תשובה מחטאים, וכדתיב "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו-ל), התשובה היא "מכל חטאתיכם".

13-6-

329 ה'חידושי הרי"ם' מסביר שלכן נקרא ראש השנה "יום הזכרון" כי הקב"ה זוכר את כל יהודי, איש איש וצערו ומכאובו, וממילא יעזור ויגן ויושיע לכל החוטאים בו, להשפיע עליהם שפע טוב ולהריק עליהם ברכות וישועות.

אבל בראש השנה התשובה היא כמשי"כ הרמב"ם "וזכרו בוראכם והביטו לנפשותיכם", והיינו דכל השנה אנו שוגים בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, וכל אחד טרוד ראשו ורובו בסידור כל עניניו הגשמיים וכל המחשבות תפוסות בהבלי הזמן, ושוכחים את מטרת חיינו לזכות להתענג על השכינה בדביקות, ותקיעת השופר באה לעורר את האדם "עורר ישנים משנתכם", ועיי"ז זכרים את הקב"ה וחוזרים בתשובה.

ומשום כך נוהגים להרבות בצדקה ומעשים טובים ובספק המצוות, משום דהתשובה של ראש השנה אינה על החטאים שכבר עבר, אלא על ענין זה ששוגים כל שנתם בהבל וריק, וא"כ האופן לעשות תשובה על זה הוא להרבות בצדקה ומעשים טובים ובספק המצוות, דעיי"ז באין לירי "וזכרו בוראכם והביטו לנפשותיכם", ואינו סתם מעשים טובים ומצוות להרבות המגין של מצוותיו משום דאין זה מועיל לשנות החשבון של השנה שעבר, אלא דזהו האופן לבא לידי תשובה בראש השנה שהוא לזכור את בוראכם³³².

* [ב] הסבא מקלם היה אומר³³³: תשובת ראש השנה היא תשובה על הגברא ולא על המעשים. כלומר, שדנים את הגברא אם הוא קרוב לתשובה או לא, הקרוב לתשובה זוכה לחיים, והרחוק מתשובה הרי הוא רשע ונכתב למיתה. וזהו הביאור בדברי ר' יצחק (רי"ה טו ע"ב): אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנא' "כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם" (בראשית כא-יז), ע"כ. דקשה למה דנין אותו רק על מעשיו של אותה שעה, ולא על מעשיו של כל השנה?

אלא כיון שהדין הוא על הגברא אם הוא קרוב לתשובה או לא, אפ הוא קרוב לתשובה זוכה בדין ואי לאו, נכתב למיתה, זהו מה שאמר "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה", פירוש אם בשעת הדין הוא קרוב לתשובה אע"ג שיש לו הרבה עבירות זוכה בדין ונפרעין ממנו העבירות, ואי רחוק מתשובה אע"ג דאית ליה הרבה מצות דינו למיתה וגו', דין חיים ומות תלוי רק בדבר זה אי קרוב לתשובה או לא, עכ"ד.

15

אומרים: "או ירננו עצי היער" - לפני מי? לפני ה'! למה? כי בא בראש השנה, כי בא ביום הכפורים! (ויקרא"ו פ"ל, ד).

זהו יום הדין: כביכול הקב"ה בא לתוך לבות בני האדם, שוהו מעין גילוי שכינה בלב, ואנו צריכים לקבל אותו. אולי זהו עצם הדין כיצד אנו מקבלים אותו ית'! וייתכן כי באופן שאנו מקבלים אותו ית' בלבנו מקופלת התנהגותנו של כל השנה שעברה: מי שהיה במשך כל השנה במצב של התקרבות ידע לקבל הגילוי בלב כיאות, ומי שהיה במשך השנה במצב של התרחקות - איך יוכל פתאום ביום הדין לקבל בואו ית' כראוי! ובוא וראה מה שכתב הט"ז באו"ח סי' קיח ס"ק א': "המלך המשפט - מן הראוי לומר המלך השופט. תירץ הר' מנוח שאין לומר כן, דלשון זה משמע שהוא עצמו הוא המשפט, כמו שאנו אומרים הוא החכמה הוא המדע, שאין לומר עליו ית' חכם ומבין שנראה שהוא קונה החכמה והבינה מאחר". הרי ניתן לומר כי עצם גילוי מלכותו ית' בעולם ביהו"ד הוא הוא המשפט. וכמה צריך להיות נזהר בשני ימי ראש השנה (וגם בכל עשייתו) שיעברו בלי שום מכשול כלל וכלל: שני ימים אלה צריכים לעבור בשלימות ממש, שלא יכשל ח"ו במידה רעה או בדיבור בטל ואצ"ל בדיבור אסור או במחשבה זרה. כן יש להיזהר שלא לשבת בבטלה. ועד היכן הדברים מגיעים נראה ממעשה רב: הגאב"ד דבריסק מרן רי"ז סולובייצ'יק וצללה"ה היה רגיל לגמור בר"ה כל ספר תהלים. כאשר שאלוהו פעם למה אינו עוסק בתורה בימים אלה, ענה: אם לומדים גמרא. צריך מדי פעם לקום ולקחת גמרא מהארון ויש חשש שברגעים של לקיחת ספר מתבטלים מלחשוב בתורה, ואין זה כדאי שיעבור ביהו"ד רגע אחד בלי תורה...

במטבע ברכת הזכרונות אומרים "אשרי איש שלא ישכח וגו'", ביאר המשגיח רבינו ירוחם ממיר³⁴³, שכאשר אדם זוכר את ה', זה עצמו סיבה שהקב"ה זוכרהו³⁴⁴.

16

130 Teshuvah R. Bernstein

Similarly, when we speak of Hashem "remembering us for good" we refer to Him coming to bestow goodness upon us, something that for us would be preceded by an act of remembering. However, we should remind ourselves that Hashem is always ready to bestow good upon us, if we are only deserving of it. What determines, therefore, what will cause Hashem to "remember us"? The answer is: the extent to which we remember Him, and act in a way that is deserving of such blessing.

This is the message of the one verse in the Zichronos section that "breaks ranks" with the others and explicitly talks about us remembering Hashem. It is a reminder that the key to success in this area of the day lies not with our reminding Hashem about us, but with reminding ourselves about Him.⁹⁷

He has made a remembrance for His wonders, Compassionate and Merciful is Hashem.

19

מקדש ישראל ויום הזכרון

מעתה על פי הדברים האלו, יתיישב לך כמיין חומר טעם הדבר שבנוסח התפילה תיקנו אנשי כנסת הגדולה לברך 'מקדש ישראל ויום הזכרון' בדייקא, ולא יום תרועה כשם שנקרא בתורה, לפי שעצם ההזכרה בעת התפילה ובקשות התחנונים שבני ישראל מבקשים ומתחננים 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', הנה בכך הם מזכירים את הזכות

הנופלאה של עם בני ישראל הקדושים, שהם מוסרים נפשם עבור קרבת אלקים, אע"פ שהם יודעים ומבינים שדייקא ע"י הזכרונות שהם מזכירים עצמם כדי להתקרב, הם נשפטים במשפט אמת, ופעמים שחלילה יקוב הדין את ההר והם ישפטו להיפך הטוב רח"ל, ומכל מקום השתוקקותם לקרבת אלקים, גוברת על הכל, וענין זה עצמו היא המלצת הזכות הגדולה ביותר, וע"כ תיקנו חכמינו לברך 'מקדש ישראל ויום הזכרון', שהוא עיקר נקודת היום, להזכר לפניו באופן של מסירות נפש, ודייקא מתוך כך זוכין בדין, ודו"ק היטיב בזה.

20

'שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל'

ובזה יתיישב למה קבעו את הפסוק 'כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', שהוא שייך לשופרות, בפתחת סדר הזכרונות, ובהקדים מאמר יקר המובא בספר מאיר תהלות לרבי מאיר עראמה זצ"ל, בשם אביו בעל העקידה רבי יצחק עראמה זצ"ל, וז"ל 'הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלוקי יעקב. שאו זמרה ותנו תוף כינור נעים עם נבל. תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו. כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב (מהלל פס, ז-ה). ירצה יען שזה המזמור הוא נאמר בחג ראש השנה, בכסה ליום חגנו, לזה אמר כי מה שישראל אוכלים ושותים, ולובשים *מלבושים לבנים ושמחים בר"ה, אותנו

הענין הוא דבר חוק, כי כמו שהחוק אינו ידוע טעמו, כך אין טעם לשישמחו, אבל אדרבה, היה להם לצער עצמם עד שיצא דינם לאור, כיון שאותו היום הוא משפט, שהיא בדאגה להשי"ת אלוקי יעקב עד שיצא דין בניו לאור, ועל דרך זו מפרש מר אבא זלה"ה. עכ"ד.

'ואני קרבת אלקים לי טוב'

על מנת להבין פשר הדברים, נקדים להביא יסוד מופלא שכתב הרה"ק השפת אמת זיע"א (ר"ס מל"ט ד"ה אמרו), וזלה"ק 'אמרו לפני זכרונות שיעלה זכרוניכם לפני לטובה. פירוש, אף כי בלאו הכי מי לא נפקד כהיום הזה, וזכר כל היצור לפניו בא, אבל על ידי שבני ישראל מבקשין הזכירה שיעלה זכרונינו לפניו יתברך, אעפ"י שיודעין שזו הזכירה הוא למשפט, ומ"מ יש לכל איש ישראל להבין ולהשכיל, כי גדולה מעלת הזכירה לפני הבורא יתברך שהוא אב הרחמים, וכדאי להיות נשפט רק שיעלה זכרונינו לפניו ברוך הוא, ועל ידי זה שבני ישראל יודעין זאת, על ידי זה יעלה זכרוניכם לפני לטובה, ועל ידי זה עצמו הופך הקדוש ברוך הוא מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שעל ידי זה בני ישראל ממתקין הדינים ועושין ממידת הדין רחמים, שהרי מבררין שהזכירה לפניו יתברך למשפט הוא טובה גדולה ומתנה מהשי"ת, להיות נזכר לפניו ביום הזכרון, כנ"ל.

ביאור עומק דבריו הקדושים הוא, שאע"פ שאין בני ישראל צריכים לבקש להיות נזכרים לפניו ית"ש, שהרי זכר כל המעשים לפניו בא, אבל מ"מ

על ידי אמירת הזכרונות של בני ישראל, ניכרת ביותר גודל אהבתם וחיבתם להתקרב אל הבורא ברוך הוא, שהרי בני ישראל יודעים שכשיהיו נזכרים לפניו, אזי יעמדו למשפט על כל מעשיהם, ויתכן שאותה זכירה תביא עליהם גזר דין של היפך הטוב, ואעפ"כ בני ישראל לא נרתעים ומבקשים להיזכר לפניו ית"ש, ומוסרים נפשם על כך לעבור לפניו כבני מרון, מתוך השתוקקות וכיסופים לזכות להיות קרבים לפניו ולן יהי שישלמו בחייהם על כך.

ועל פי דבריו אלו אפשר לפרש את דברי הכתוב (מהלל עג, כח) 'ואני קרבת אלקים לי טוב'. והיינו אע"פ שיש בחינת 'אלקים' שרומזת על מידת הדין, מ"מ הקרבה אליו היא טובה מאוד מאוד, למרות מידת האלקים שישנה, וענין זה עצמו שבני ישראל מוכנים למסור נפשם עבור קרבת אלקים, גורם שעם בני ישראל יזכו באמת בדין.

There are two understandings to forgetting: either one forgets something in the passage of time that one once knew, or the concept expressed in the expression "Forget it," which implies discount it, it's not worth considering. When G-d asked the angels if He should create man, they answered, "*Mah enosh ki sizkerenu* — What is mortal man that You should remember him?" (*Tehillim* 8:5). Here most certainly the first idea of remembering and forgetting is not applicable since man was not yet created that he could be forgotten

or remembered. Rather we are forced to understand this to mean, "What is mortal man that you should consider him and bring him to mind and so create him?" Hence, the concept of *Zichronos* is that G-d should consider our existence and our deeds as important, substantive, and significant.

In the words of the Mishnah, "*sheya'alu zichronoseichem lefanai l'tovah* — that your remembrance arise before Me for good," *tov* implies something substantive, something that has continued existence. Regarding the creation of the world, it says, "*Vaya'ar Elokim... ki tov* — G-d saw...it was good" (*Bereishis* 1:4). The Ramban explains that this means that G-d wills things into existence through speech and looks at them to give them endurance and continued existence. Similarly, "*Hodu laHashem ki tov ki l'olam chasdo* — Praise Hashem for He is good, for His kindness exists forever" (*Tehillim* 118:29) refers to the idea that G-d is substantive and lasting. Also, the World to Come is the world that is totally good because it is eternal, and the word *tov* did not appear in the first tablets because they were broken and did not endure.

24

The day that man was created — Rosh HaShanah — reflects man's pivotal role in creation. The creation of man on Rosh HaShanah annulled the angels' assessment "What is mortal man that you should remember him?" G-d rejected this argument and created man and made all creations subservient to him and his service to G-d. The judgment of Rosh HaShanah itself reiterates this idea. G-d, as it were, takes two full days to consider what human beings ate, spoke, wore, and thought in the past year. Would one waste a minute in considering and evaluating how his dog functioned in the past year? Of course not. It is only because man's actions, speech,

and entire behavior have universal and eternal significance that G-d puts the effort into judging him.

The ten verses that compose *Zichronos* reflect this idea. The fact that G-d would destroy the world because of man's evil deeds implies that man's deeds are significant, and therefore Noach the tzaddik is remembered. The remaining *pesukim* all speak about G-d's covenant and bond with the *Avos* and with Bnei Yisrael. All this signifies how significant were the deeds that promoted this bond, how substantial and eternal this bond is, and how pivotal it is to G-d's relationship with creation, all emanating from the importance of man and his actions.

25

מִשֶׁה

רֵאשׁ הַשָּׁנָה

אָדָם

תִּקְפָה

[ח]

פסוקי הזכרונות מעוררים האדם להכיר מעלתו וחשיבות חייו בעוה"ז

ביאר הגה"צ רבי משה רוזנשטיין זצ"ל³⁴⁵, דפסוקי הזכרונות מעוררים את האדם להכיר מעלת נפשו וחשיבות חייו בעוה"ז, "ויזכר אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלקים רוח על הארץ וישכו המים" (בראשית א-א) — מזה נתעורר להבין חשיבות חיי האדם, דהלא אף חיי החיה והבהמה חשובים לפניו ית', ומזה יתעורר רגשי לבבו לחוס על עצמו לבקש רחמים לבל יאבד מן העולם טרם מלאו תעורתו בארץ. "וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב" (שמות ב-כד), "ויזכרתי את בריתי יעקב וגו'" (ויקרא כ-כב). מזה נראה ונתבונן מעלת האדם שאנשים יחידים זכו שיכרות הקב"ה עמם ברית, ומזה תגדל נפשנו בעינינו לבקש רחמים על חיינו הטובים והמאושרים בעוה"ז.

ביאר דברי קדשו, שעם בני ישראל, אע"פ שיוודעים ומבינים ומשכילים גדול השעה ועומק הדין, שיום ראש השנה הוא נורא ואיום, עם כל זה הם אוכלים ושותים ולובשים לבנים ושמחים בשירה וזמרה, ומקיימים את מצות 'הרנינו לאלקים עוזנו', לפי שחוק הוא להם, אע"פ שאין לו מובן בדרכי השכל וההגיון, שהרי בוודאי היה להם לצער עצמם ביום המשפט הגדול והנורא, אולם חוק לישראל הוא.

כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב ועל פי דברי השפת אמת הנ"ל אפשר לבאר למה מזכירים את הפסוק כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב בסדר הזכרונות, שכשם שענין הזכרון שבני ישראל מזכירין עצמם לפניו ית"ש אין לו מובן, שבוודאי היה להם לבני ישראל להיטמן במטמוניות, ולא להזכיר עצמם לפני מלך מלכי המלכים בעת יושבו על כסא דין ודן אותם, ודווקא זכרון זה שמזכירים את עצמם הוא שמזכה אותם לצאת זכאים בדינם, כך הוא גם ענין זה של חוק לישראל שהם צריכים להיות שמחים ביום דינם, הנה

הם כובשים את נפשם העגומה עליהם מאוד, וכובשים את דאגתם הגדולה, והם שמחים ולובשים לבנים ואוכלים ושותים ושרים ומזמרים, מחמת שחוק הוא להם, ושמחה זו היא שמזכה אותם לצאת זכאים בדינם.

22

ועפ"ז יש לבאר בטוב טעם גם את לשון התפילה 'היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו, איום קדוש'. שהנה אם אנו בבחינת בנים, אזי אנו סמוכים ובטוחים על רחמי האב על הכן, שירחמנו כרחם אב על בנים ויוציאנו זכאים בדיננו, אמנם אם אנו כעבדים, אזי בזה שאנו מזכירים את עצמנו, אנו מתירים ומכניסים עצמנו למשפט הגדול והנורא, ומכל מקום אנו מוסרים נפשנו כדי לזכות להתקרב אליו ית"ש, ו'עינינו לך תלויות', שאיננו חפצים אלא בך, אלא נסיב מלכא, מתוך כך אני מקוים שתחננו ויוציא כאור משפטנו, שמתוך הרצון וההשתוקקות של 'יצוננו לראות את מלכנו', ומכוח מסירות הנפש להתקרב אליו ית"ש נזכה שתחננו ותוציא כאור משפטנו, שיעלה זכרונו לפניו ית"ש לטובה.

ובכתובים, "זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה', טרף נתן ליראיו יזכר לעולם ברייתו" (תהילים קיא-ה), "ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו" (שם קד-מה). פסוקים אלו יש בכוחם לעורר את האדם שתהיה נפשו יקרה בעיניו לבקש רחמים עליה, כפי שנראה מן הכתובים האלו כמה חפצים למעלה בטובת האדם ובצרכיו ובחיי הטובים והמאושרים.

ובנביאים, "הלך וקראת באזני ירושלים לאמר, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב-ג), "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רהם ארחמנו נאם ה'" (שם לא-ט), "וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם" (יהוהאל טז-ט). מפסוקים אלו נראה בעליל כמה יקרה וחשובה נפשנו וחינו בעיני המקום ב"ה, וכמה הוא ית' אוהב אותנו ודורש טובתנו ומרחם עלינו לבל נאכזר מעוונותינו ופשענו, מפני שיועד יותר מאיתנו את מעלת נפשנו ונצחה הגדולה והטובה האמיתית אשר הוכן בעדה, ומפני זה "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל ב יד-ד) שהקב"ה מבקש עצות ותחבולות להציל נפש יקרה של אדם משחת ומן המוות הנצחי, ושולח שלוחים את עבדיו הנביאים [בדורות הקדמונים] או יסורים ונגעי בני אדם [גם בדורותינו], למען הציל נפשנו, ושש ושמה לראות את "אפרים מתנודד" (ירמיה לא-ד) מעפר שפלותו, ושב לאהוב את ה'. וע"ז אמר ה' ית' "הבן יקיר לי אפרים

אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו [והוא כשעוסק בתורה ודבר ה' שגור בפיו] זכר אזכרנו עוד" (שם לא-ט).

הנה מדברים אלו בודאי יתעורר האדם להכיר מעלת נפשו המשכלת, וישתוקק לחיות את החיים הטובים והמאושרים למצוא חן וחסד בעיני ית', ולהיות ל"בן יקיר" ול"ילד שעשועים" לאביו שבשמים, ועי"ז תתנשא רוחו לבקש רחמים על עצמו להרבות לו המחילה והסליחה, למען יוכל לשוב מכל חטאיו ומרכיבי הרעים לאור באור החיים, ככתוב (תהילים קד-ד) "כי עמך הסליחה למען תורא".

מאמר שלישי: ר' אליהו זכרונות

ש"ק תבא נתבאר בע"ה כי ענין "אמרו לפני מלכות" הוא ענין גילוי מלכותו ית', והוא עצמו שהאדם "אומר" ומתבונן בענין מלכותו הוא מעין גילוי מלכותו ית' בעולם, וכן מצינו אצל אאע"ה שקרא לבר"ע "אלקי השמים ואלקי הארץ" כי "הקרא שמו בפי כל ברי" עד שנעשה כביכול "אלקי הארץ", נתגלה מלכותו ית' בעולם.

על דרך זו יש להבין ג"כ ענין "אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה", ונסה לבאר:

א.

האם מעשי האדם גלויים או מוסתרים? כמעט שאיננו יודעים מה עשינו, דברנו וחשבנו היום, ומכש"כ איננו יודעים על האתמול. ואפילו ידענו כל מעשינו בבירור — לא ברור לנו ערך המעשים, חז"ל אומרים אילו הי' ראובן יודע שהקב"ה כותב עליו בתורה "למען הצילו ולהשיבו אל אביו" — על הכתפיים הי' נוטלו ומחזירו אל

אביו, וכן אמרו על בועז "ויבט לה קלי" — אילו ידע שכך הקב"ה כותב עליו עגלות פטמות הי' מאכיל אותה. הרי גם גדולי עולם מדעתם הם אינם מעריכים מעשיהם, ונמצא כי מעשי האדם הם מסוג המוסתר. במה יתגלו?

זהו סוד הזכרונות: היא מדה והנהגה של הבר"ע! וסודה — גילוי מעשי האדם. "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית, כי אין שכחה לפני כסא כבודך ואין נסתר מנגד עיניך וכו', הכל גלוי וידוע לפני ה' א' צופה ומביט עד סוף כל הדורות" האדם בעמדו לפני מדה זו יודע כי מעתה אין שום ענין מוסתר בקרבן, והוא, האדם על כל המון מעשיו, ברור וגלוי לגמרי לפני בוראו, בטלות גם כל הערכותיו על מעשיו לחשב זה לטוב, וזה למושלם, כי הנה הכל נמדד כפי הערכתו ית', ויתכן כי אף במעשה שחשבו לטוב בהחלט יגלו בשמים שהי' רק חצי מעשה, וכנ"ל אצל ראובן ובעז.

והנה אין עמידה זו לפני המדה הנקראת זכרונות כדבר מחוצה להאדם, אלא עצמיותו של האדם הוא, כי בודאי כל עוד שהוא מוסתר-המעשים לא רק שחסר בירור וגילוי אלא חסר לו בעצמיותו. בירור המעשים וגילוי אמיתת עצמו היא השלמת האדם עצמו.

"שאלו תלמידיו את ריב"ז מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגולן, אמר להם זה השוה עבד לקונו וזה לא השוה עבד לכבוד קונו, כביכול עשה עין של מטה כאילו אינו רואה ואזן כאילו אינה שומעת שנא' הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והי' במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו, וכתוב ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלקי יעקב ואמר כי עוב ה' את הארץ אין ה' רואה" (ילקוט שופטים סי' טו). לכאורה — היעלה על הדעת למדוד מעשה הגנב והגולן לפי מצבם באמונה? והאם לא מעשה הגולן מעיד על יתר עזות ואלימות, ויתר רשעות מאשר מעשה הגנב, אתמהה? ומורדת התורה דווקא לפי מצב קירבת האדם להשגחה, ונמצא שהגולן אינו "מעמיק מה' לסתיר עצה", ומעשהו פחות "במחשך" מאשר מעשהו של הגנב, ולכן חומרת הגנבה יותר גדולה מאשר הגול, וזה מבט נפלא ומראה בעליל, כי "זכרונות" אינו דבר חוץ לאדם אלא עצמותו, ולפי קירבתו של האדם ל"זכרונות" נמדדים מעשיו! הרי אדם עם "זכרונות" ואדם בלי "זכרונות" שונים הם זה מזה במהותם, האחרון הוא בבחינת "מוסתר-המעשים", והראשון הוא בבחינת גלוי במעשיו, ומה רב ההבדל ביניהם!

הוא סוד "אמרו לפני זכרונות שיעלה זכרוכם לפני לטובה". "אמירת זכרונות" היא "ויך צושטעלן" אל המידה של זכרונות, לגילוי המעשים, ואף שאין אדם נהי' על ידי זה גלוי במעשיו, עצם ההתייחסות אל המידה הזאת משנה את האדם בתכלית, עד כדי כך ששינוי זה שחל באדם גורם "שיעלה זכרונו לפני ית' לטובה" כי הרי הוא

נמצא במחיצה של גילוי-מעשים באותה שעה ונוצרת בו הכרה חושית "מה למעלה ממנו, עין רואה, אוזן שומעת, וכל מעשיו בספר נכתבים". עצם ידיעה של נצחיות המעשים וגילויים משנה ומעלה את האדם לאיזן ערוך.

האדם נצחי במעשיו.

ב.

החפץ חיים ז"ע, כשנתגלה הטלפון, הפאטפון והצילום כתב מאמר לבאר, כי כל המצאות אלו דווקא בומננו באות להמחיש לנו את הציוור של נצח המעשים: הרי יכולים לשמוע תקליט מאדם אשר מזמן שבק חיים לכל חי! וציוור איך אפשר לשמוע קול אדם למרחקים אדירים — יש לנו בטלפון. וציוור כיצד נשארה תמונה ממעשה ומאורע לאורך ימים — נותן הצילום.

כל תנועה, כל הגה, דבור ומכש"כ כל מעשה של אדם הנם נצח. כאילו טייפ-קורדר מלווה את האדם מיומו הראשון עד יומו האחרון ורושם כל מחשבה, דיבור ומעשה. זהו "וכל מעשיך בספר נכתבים". כל אדם כותב ספר-חיו, ובתום חייו הרי ספר מושלם, וספר-חיו הוא נצחי, קיים לעד.

מעתה יש להבין מאמר ר' כרוספדאי ב"ה טז: ג' ספרים נכתבים ביוה"ד, ספרם של צדיקים גמורים, של רשעים גמורים ושל בינונים. צדיק נכתב לאלתר בספרם של צדיקים וכו'. כפי הנראה אין זה אותו ספר שאדם כותב לעצמו אשר בו נרשמים כל מעשיו, וצ"ע מהו ענין ג' ספרים נכתבים. הרמ"ע מפאנו ע"ה מבאר בזה, (מאמר חיקור א"י ח"ב פ"ב) כי ב"ה מעתיקים מספרו של האדם שכל מעשיו רשומים בו אל ספרם של צדיקים וכו', הכל לפי מה שהוא אדם. הרי ר"ה הוא יום בירור המעשים: כפי שמעשי האדם באים בספרו הפרטי הנם נצחיים, אך בלתי מבוררים מה ענינם, לשבט או לחסד, והוא אשר נעשה ב"ה כי אז מתבררים כל המעשים בירור נפלא ועצום, אשרי למי שמעשיו נקלטים בספרם של צדיקים גמורים, אוי לו למי שמעשיו מועתקים לספרם של רשעים.

הוא אשר אנו אומרים בזכרונות "כי תביא חק זכרון להפקד כל רוח ונפש להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית. מראשית כזאת הודעת ומלפנים אותה גלית זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון — כי זוהי המידה המתגלה ב"ה, מידה של גילוי ובירור מעשים, "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", רק הכלל ישראל זכה למידה זו, ומה נוראים הדברים שזהו סוד ראש השנה, מלבד מה שהוא יום של גילוי מלכותו ית', הנו יום של גילוי האדם ומעשיו.

בביאור ברכת זכרונות ביאר המשגיח רבי ירוחם ממיר זצוק"ל³³⁴, "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם", וממשיכים לפרט שאין הכוונה לזכירה בעלמא, אלא לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית — כל המעמקים של המעשים גלויים וידועים לפני ית'.

אדם שאומר פסוקי זכרונות ובשעת אמירתם ממחיש הוא לעצמו, בהמחשה מוחלטת, שכל מה שעשה, דיבר או חשב; כל העבירות שעבר, כל לשון הרע שדיבר, כל הביטול תורה שביטל - וגם המעשים הטובים - הכל היה לנגד עיניו של הבורא עולם, הכרה זו היא כה מזעזעת, שהיא פותחת בפניו עולם חדש, צורת חיים חדשה, צורת חיים לנגד עיניו של הבורא עולם. היא גורמת שיעלה זכרונו לפני הקב"ה לטובה, מפני שבצורת החיים החדשה אין החטאים יכולים להעשות.

מדוי עבודתנו? הרמ"ח לוצאטו ז"ל אומר (מס"י, סג) "אך דרך קניית היראה הזאת היא, ההתבונן על שני ענינים אמיתיים: האחד הוא, היות שכינונו יתברך נמצאת בכל מקום שבעולם, ושהוא יתברך משגיח על כל דבר קטן וגדול, אין נסתר מנגד עיניו, לא מפני גדול הנושא ולא מפני פחיתותו אלא הדבר הגדול והדבר הקטן, הנקלה והנכבד, הוא רואה והוא מבין, בלי הפרש וכו'. ואמנם הדבר הזה אינו מצטייר היטב בשכל האדם, אלא על ידי התמדת ההתבוננות וההסתכלות הגדול, כי כיון שהדבר רחוק מחושינו, לא יציירה השכל אלא אחר רוב העיון וההשקפה. וגם אחר שייציירהו, יסוד הציור ממנו בנקל, אם לא יתמיה עליו הרבה".

החומה המפרידה בין הידיעה לבין ההרגשה המוחשית היא כל כך עבה, שהשכל יציירהו רק אחר רוב העיון וההשקפה, ואחר שייציירהו יסוד הציור ממנו בנקל, אם לא יתמיד עליו הרבה. הדרך ברוחה: להרבות, בלי הרף, בציורים שכליים מוחשיים על השגחתו המדויקת עליו ואז נזכה שיעלה זכרונו לפניו לטובה.

32 תקפב אדה ראש השנה משה

[א] ביאר רבינו מרן הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל³³⁶ כך: כל 'מעשיו' של האדם, 'ופקודתו' - מה שהיה צריך לעשות, לפי הכוחות שהטביע בו הבורא, וכל 'העלילות' - הסיבות המניעות את 'מצעדי גבר', 'מחשבות אדם ותחבולותיו' - מטרתו במעשיו ולהיכן מכוונים, 'ויצרי מעללי איש' - הכוחות הפנימיים והצטרפותם והיאך שנוצרים

המחשבות והרצונות, וכמה מחשבות וכוננות ויצרים שגולדו מכח מעשיו הקודמים, בין לצד הטוב בין להיפך, כי 'אני ה' חוקר לב ובוחן כליות לתת לאיש כדרכו וכפיו מעלליו' (ירמיה יז-ט), היינו לא לבד כדרכו ומעלליו, אלא כ"פרי מעלליו" התולדות והתוצאות ממעשיו, עכ"ל.

* והוסיף בנו ראש הישיבה רבינו הגרי"ח קוטלר זצ"ל: 'מעשיו איש ופקודתו' - היינו תפקידו ותעודתו בחיים. ומה נדע מה היא עיקר עבודת האדם ברו"ה, לבחון בעצמו מה חובתו בעולמו, והאם הוא ממלא תפקידו ותעודתו בעולם. ויסוד הדבר הוא משום שרו"ה הוא יום הבריאה, ולכן הוא יום עריכת חשבון, מה פעל האדם בכוחו שניתן לו, ובנפש העליונה שנופחה בקרבו, והוא זמן התבוננות הלב בשרשו ותחלתו, וע"י התבוננות אמיתית בחדרי הלב והסרת הכסל המכסה עליו, ניתן יהיה לגלות את הכוחות הנפלאים האצורים בו³³⁷.

Everything Is Considered

The judgement of *Zichronos* includes *all factors*: our thought processes, our intentions, and mitigating factors such as our upbringing, the negative character traits that we were born with, and other external pressures that we were dealing with at the time. We are being judged for what we did, what we tried to do, and what we could have done. Every element and nuance of our actions is considered when determining our judgement.

Every element and nuance of our actions is considered

337. מי שאינו מנצל כל כוחותיו לעבודת ה' לא מגיע לו כוחות, כמו שכתב בשער תשובה' (א"י) וז"ל, והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף ותולדותיו וכו', ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי היפך מזה למה לי חיים, עכ"ל. והיינו, שאם אדם חי בעולם הזה ואיננו מקיים את תכלית החיים - לא מגיע לו חיים, ונתכלית החיים הוא לחרבות כבוד שמים, כמו שאמרו בסוף פרקי אבות "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", וכבודו הוא לעשות רצונו.

מסופר על הג' רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל שהיה איש חי רב פעלים, שלא נח ולא שקט כל ימיו לבנות תורה בארה"ב, שפעם בעת שיעורו לתלמידיו לפני ימים נוראים, ביאר את התפילה במוסף בראש השנה "מעשה איש ופקודתו" כך - "מעשה איש" זה המעשים של האדם, ו"פקודתו" זה היחס של מעשיו לתפקיד המוטל עליו האם הוא יצא ידי חובת התפקיד המוטל עליו, ומי יכול לומר שיצא ידי חובת התפקיד המוטל עליו. מעשה מופלא מספרת הגמ' (תענית כב ע"א), על רבי ברוקא חוואה שסובב בשוק וגללה

אליו אליהו הנביא. הצביע אליהו על אדם שהיה סוהר בבית האסורים, וכן על שני אנשים שהיו בדתנים והיו משמחים אנשים עצובים, ואמר לו: "אלו בני העולם הבא". והקשה הסבא מסלבודקא: "הלא עיסוקם של אנשים אלו מעיד עליהם שהיו מפשרטי העם ולא הצטיינו בגדלות בתורה, ובכל זאת נחשבו 'בני העולם הבא', היתכן?

אין זאת אלא שכל אדם יש לו תפקיד וייעוד בעולם. יש מי שנועד להיות ראש-ישיבה נכבד, ויש מי שיעודו לשמור על אסירים בבית הסוהר. האדם מצידו חייב למלא את ייעודו בעולם בתכלית השלמות, בין שזהו ייעוד חשוב ונכבד, בין שזהו תפקיד פחות חשוב. כך הוא אצל אלו שפגש רבי ברוקא חוואה בשוק, כפי שהגמ' מתארת שם שהשכילו להקפיד על גזרי הצניעות ומסרו נפשם להציל בנות ישראל מיד נכרים. ומי שזוכה למלא את ייעודו בתכלית השלמות - הוא 'אדם' שלם, ובתור שכזה הוא זוכה להיות 'בן עולם הבא'!

נאמר במשנה (אבות ו-ז): כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא ברא אלא לכבודו, שנאמר (שעיה מ-ז): "כל הנברא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". אילו היה לבנו פתוח להקשבה רוחנית ואזנינו כרויות היו

A NEW APPROACH TO ROSH HASHANAH & YOM KIPPUR

Did We Live Up to Our Potential?

R. Berkovitz

The words found in the *machzor* that we use to describe Hashem's memory are "zocher" and "poked." "Zocher" means that Hashem "remembers" everything that we have ever done. "Poked" refers to Hashem's actions based on His "memory" of these events. We see from here that Hashem's providence in this world is commensurate with our behavior. In plain English, this means that Hashem's actions are based on our actions. Hashem acts with us according to the way we act.⁶⁴

Hashem's providence in this world is commensurate with our behavior

Accordingly, *Zichronos* is a description of the judgement process of Rosh HaShanah, namely, that Hashem is "recalling our actions" for judgement to decide whether we lived up to what was expected of us in every given opportunity — in other words, whether our actions live up to our potential, or not.

Only Hashem's "Memory"

Accordingly, the judgement we face cannot simply be a mathematical equation of our mitzvos versus our sins. Although our previous actions do define our status, it is only Hashem's "memory" — His insight into all of the factors we faced when we did the actions — that can comprehend and discern exactly who we are and how we have built ourselves. Only Hashem can determine how much effort we really applied, and what we were up against. He looks beyond the actions and into the person himself.

This concept is the foundation of Zichronos.

Our Accountability

However, *Zichronos* is not merely an expression for Hashem's determination in judgement or the perfection of His actions towards us. It is also about coming to terms with our

* own accountability for our actions using these same factors of determination. If we do our best to apply Hashem's scrutiny to ourselves (to the best of our abilities), we can ask ourselves: "What can I truly take credit for? What was not really a test for me? How could I have pushed myself harder? What achievements am I really standing with

How could I have pushed myself harder?

before Hashem on Rosh HaShanah?" We have to hold ourselves accountable for our actions on the level that we are really at. Would we be so proud of our rigorous learning schedule if we considered how much time we wasted and what we could have achieved in that time? Are we really happy to stand before Hashem with our kind deeds knowing that deep down they were not done with the right intentions? If we are truly honest with ourselves, we might be in for some surprises.

37 Summary

So far, we have discussed *Zichronos*, Hashem's "memory" in the form of not only considering our actions, but being able to see beyond those actions, into all of the factors leading up to them. Only Hashem is capable of determining the true status of a person because

Perhaps much more was expected of us

only He knows all the information behind every one of our decisions and is able to hold us accountable. We added that we, too, must hold ourselves accountable by not resting on our laurels and assuming that we are righteous due to all of the good deeds that we have done, because perhaps much more was expected of us. We should also feel solace in the knowledge that many of our misdeeds have mitigating factors which will lighten our judgement.

40

בספר 'פניני יחזקאל' (עמ' 1) כתב הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל בשם רבו הג' רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל וז"ל, היה הרבי מרובה לדבר על חומר הדין בעונשי שמים, והיה אומר שיעקר מה שיצטרך אדם לתת עליו את הדין בחיקוראו לב"ד של מעלה אחרי אריכות ימים ושנים, הוא על מה שהיה מסוגל לצמוח ממנו לפי כשרונותיו ולא הוציא זאת לפועל, עכ"ל.

41

* הכם אחד אמר: "אם אינך יודע מה אתה רוצה להשיג בחיידך, אינך יודע בעצם מה לעשות ברבע שנה הבאה."

A ROSH HASHANAH: JUDGMENT OF THE PRESENT WITH A REFLECTION ON THE PAST AND THE FUTURE

RAMCHAL (*MA'AMAR haChochmah, Yalkut Yedios haEmes*, p. 261) comments on the words of the prayer אתה זוכר אותה ("You remember"):

This is the order of the judgment. Judgment is carried out with a reflection upon all the past, present, and future. Therefore we say: אתה זוכר מעשה עולם — "You remember the deeds [performed] in the world," which relates to the past... אתה זוכר את כל המעל — "You remember all that is made," which involves the present... הכל גלוי ויודיע לפניך — "All is revealed and known before You," which relates to the future.

The question is why judgment on Rosh Hashanah involves reflection upon all the past starting from "*Bereishis*," the beginning of time, up until the distant future at the end of all generations. It would appear that judgment should involve only what has occurred during the past year which is being judged, according to which, HaKadosh Baruch Hu gives each one of us what he deserves for the forthcoming year.

B The answer is the following: It is incumbent upon every Jewish person to strive for his perfection. Aside from this individual responsibility, the general community of Klal Yisrael is duty-bound to rectify the entire creation through avodah (service of Hashem) during all the generations and to bring creation to its ultimate perfection. This completeness or perfection, termed as גאולה השלמה, "the complete Redemption," is like one whole structure, which is constructed and assembled from many stones. Every Jew has his own part — his own stone in the erection of this perfect building. It follows, therefore, that the perfection of the building — which is being built by all the generations — depends on each individual builder. Every single deed of each individual person is judged according to its impact upon the past. In other words, the deed is judged to what degree it successfully continues and completes the avodah of the forefathers and of the previous generations or,

chas v'shalom, to what degree it has damaged the structure that the past generations have already built. The work of all the generations must be viewed as a chain stretching from the first generation to the last, of which each generation — and each individual person — is a link. If one link is missing or damaged, the continuity of the chain becomes impaired. People tend to think, incorrectly, that their deeds are relevant exclusively to themselves, at this particular place and time. They do not realize that their actions impact the entire creation!

C For the same reason, HaKadosh Baruch Hu reflects upon the future as well when judging the present. It is in order to ascertain to what extent each deed of each individual person constitutes another step towards the eventual completion of the goal in the chain of generations. Each generation, and each individual, has a unique task in bringing about the final Redemption. Creation will achieve its final perfection when Mashiach will come through the culmination of each individual's deeds in every generation. In the blessing of Zichronos, our Sages show us the heavy responsibility carried by each one of us beyond the individual scope, and the duty to fulfill our avodas Hashem with each action so that it should hasten the coming of the Redemption.

הנה עיקר התשובה הוא לתקן השליחות

39

וכן כתב הישפת אמת³³⁸ וז"ל, כי הנה עיקר התשובה הוא לתקן השליחות שנשלח האדם לעוה"ו וכו', והקב"ה נתן בכל איש ישראל דברים שצריך להוציאם בעולם מכה אל הפועל לעשות בהם פירות, ואז ישוב בשליחותו לפניו יתברך, עכ"ל. תשובת האדם צריך להיות על שלא תיקן שליחותו שבשבילה נשלח לעוה"ו³³⁹.